

DOI 10.11603/1681-2786.2017.1.7933

Єрмілов В.С. Громадська медична допомога Півдня України (друга половина XIX – початок XX ст.): популяризація та впровадження наукової медицини / В.С. Єрмілов. – Миколаїв: Видавець П.П. Ірина Гудим, 2014. – 594 с.

Подією в історії медицини України став вихід монографії В.С. Єрмілова «Громадська медична допомога Півдня України (друга половина XIX – початок XX ст.)», оскільки раптове, одноосібне, необґрунтоване і навіть шкідницьке рішення екс-міністра освіти і науки Д.В. Табачника про переведення спеціальності «Історія медицини» з галузі «медичних наук» до «історичних наук» серйозно підірвало планування і виконання історико-медичних досліджень, бо припинило роботу медиків у цій галузі, але поки ще не дуже сприяло діяльності в ній професійних істориків.

Хоча назва праці здається нам розтягнутою і не дуже вдалою, але знайомство з монографією свідчить про її серйозність і глибину. На жаль, у ній немає даних про автора, його фах і діяльність, а це дещо утруднює аналіз й оцінку роботи.

Хочеться відзначити велику джерельну базу роботи, яка охоплює архівні матеріали, правові документи, газетні та журнальні статті, матеріали лікарських з'їздів та конференцій, праці тогочасних і сучасних авторів, тобто досить повно висвітлює історіографію проблеми. На жаль, праця не охоплює Катеринославську губернію (нинішню Дніпропетровську, Запорізьку, Донецьку і частину Луганської області), яка також входить до регіону Півдня України і розвивалася в аналогічних історичних умовах, у т.ч. і в галузі медицини. Розумію, що неможливо охопити все, але можна було б обмежитися й однією Херсонською губернією (в основному Одеська, Миколаївська, Херсонська області) як типовою для регіону Південної України.

Позитивної оцінки заслуговує висвітлення методології та методики дослідження.

Викладення фактичного матеріалу обґрунтовано розпочинається з діяльності приказної медицини. Описано утворення земської медицини та її організація в Херсонській губернії. Треба було б більш детально подати мережу медичних закладів (лікарень, лікарських дільниць, фельдшерських пунктів) і навести основні показники їх діяльності. Не зайвим було б описати персональний склад медичного персоналу, дати його характеристики.

Дуже цікавими є відомості про міжповітові земські лікарські дільниці. Можливо, досвід їх створення можна буде використати при запровадженні госпітальних округів нині.

Досить детально викладено надання спеціалізованої медичної допомоги населенню – психіатричної, акушерської, опікування та лікування дітей. Описано використання природних ресурсів регіону, надання курортної допомоги. Проте зазначені дані не узагальнені, недостатньо проаналізовані, носять описовий характер. Здається, що їх наводив не лікар, а історик.

Важливу роль у земській медицині відіграла медикаментозна допомога. Тому земській аптечній справі справедливо відведено належне місце, але його слід було наповнити конкретними даними про число аптек, їх фінансовий обіг, обсяг і вартість виданих ліків.

Показано роль губернських і повітових з'їздів земських лікарів, а також земської медичної освіти. Добре, що автор висвітлив питання про професійне вдосконалення земських лікарів і фельдшерів, але його теж було необхідно доповнити узагальненими конкретними датами, щоб можна було судити про обсяг цієї важливої справи, охоплення нею земського медичного персоналу.

Невдалою слід вважати назву підрозділу 2.15. Адже земська медична допомога була, в основному, безкоштовною. Проте слід було детально висвітлити питання фінансування земської медицини, її витрати на різні розділи медичної справи.

Дуже важливим і цікавим є розділ 3, присвячений земській санітарії та протиепідемічній діяльності. Цінним є висвітлення медико-санітарного нагляду за земськими школами, проте зовсім немає даних про стан здоров'я дітей.

Для регіону Південної України важливе значення мав стан здоров'я приїжджих сільськогосподарських робітників, які часто ставали джерелом епідемічних захворювань, та організація їм медичного обслуговування. Цінно, що це доводиться конкретними даними (табл. 16).

Важливо, що автор не обмежився проблемами земської медицини, а висвітлив організацію і стан міської, фабрично-заводської та страхової медицини на Південній Україні. Проте цим розділом також бракує даних про динаміку розвитку цих видів громадської медицини.

До речі, це є недоліком більшості розділів, бо саме конкретні цифри повніше і точніше характеризують стан здоров'я населення і розвиток охорони здоров'я, а розлогі описи і надмірне цитування

інших авторів утруднюють прочитання та засвоєння великого матеріалу.

Є також принципове зауваження до позиції автора, висвітленої у монографії. На нашу думку, для протиставлення громадської і державної медицини не має жодних підстав. У всіх форм медичної допомоги є свої особливості, досягнення та недоліки. Але населенню байдуже, кому підпорядковується і ким фінансується той чи інший медичний заклад, але всюди медична допомога має бути доступною і якісною. І, напевно, саме

держава має інтегрувати всі види медичної допомоги з цією метою.

Наші зауваження спрямовані на врахування в подальшій діяльності автора, але жодною мірою не знижують цінності рецензованої роботи, яка є вагомим внеском в історію української медицини. Зичимо автору успіхів у продовженні його праці в цьому напрямку. А нам, шанувальникам вітчизняної історії, залишається очікувати на нові серйозні і цікаві роботи з історії медицини в інших регіонах України, які розвивалися в різних історичних умовах.

Керівник сектору історії медицини ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України», к.мед.н., с.н.с., О.М. Ціборовський